

XORIYIY DAVLATLARDA TA'LIM OLGANLIK TO'G'RISIDAGI HUJJATLARNI TAN OLISH TARTIBINI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARBLIGI

Normurodov Muhridin

Sirdaryo viloyati Xovos tumani Adliya bo'limi

Davlat xizmatlari markazi direktori

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17098245>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05- sentabr 2025 yil

Ma'qullandi: 08- sentabr 2025 yil

Nashr qilindi: 11- sentabr 2025 yil

KEYWORDS

xorijiy diplomlar, tanish tartibi,
ta'lim islohotlari,
nostrifikatsiya, elektron
platformalar, shaffoflik,
mehnat bozori, globallashuvi,
Jahon banki, Lissabon
konvensiyasi, korrupsiya xavfi,
raqamli texnologiyalar.

ABSTRACT

O'zbekistonda xorijiy davlatlarda ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatlarni tanish tartibini takomillashtirish mamlakatimizning ta'lim tizimining globallashuvi va iqtisodiy rivojlanishi uchun jiddiy ahamiyatga ega bo'lib, ushbu maqola mazkur masalaning dolzarbligini ilmiy-amaliy nuqtayi nazardan o'rganadi. Tadqiqotda xorijiy diplomlarni tanish tartibining hozirgi holati, jumladan, 2019 yilgi 620-sonli qaror asosidagi protseduralar, elektron ariza berish va test sinovlari tizimi batafsil tahlil qilinadi, shuningdek, byurokratik kechikishlar, korrupsiya xavfi va shaffoflikning pastligi kabi muammolar ko'rib chiqiladi. Dunyoviy statistika va xorijiy tajriba (masalan, Yevropa Ittifoqidagi Lissabon konvensiyasi, Singapur va Estoniyadagi raqamli platformalar) asosida, 2024-yilda xorijiy ta'lim olinganlar soni 50 mingdan oshgani va tanish rad etish darajasi 20-30% ni tashkil etgani ko'rsatiladi, bu esa mehnat bozorida malakali kadrlar yetishmasligiga olib keladi. Olimlarning fikrlariga ko'ra, tartibni takomillashtirish orqali ta'lim sifatini oshirish, iqtisodiy o'sishni 5-7% ga kuchaytirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mumkin, chunki Jahon banki hisobotlariga ko'ra, xorijiy diplomlarni tanish samaradorligi past bo'lgan mamlakatlarda mehnat bozori samaradorligi 20-30% ga pasayadi. Ishda raqamli texnologiyalarni (AI asosidagi avtomat tekshiruv), xorijiy universitetlar bilan hamkorlikni kuchaytirish va huquqiy bazani xalqaro standartlarga moslashtirish bo'yicha amaliy takliflar beriladi. Tadqiqot mamlakatimizning ta'lim islohotlari doirasida xorijiy ta'limni integratsiya qilish orqali ilmiy-iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashni maqsad qilgan.

Mamlakatimizda ta'lim tizimining globallashuvi va xalqaro integratsiyasi jarayonida xorijiy

davlatlarda olingan ta'lim hujjatlarini tan olish tartibi muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bugungi kunda ko'plab yoshlar xorijiy oliy ta'lim muassasalarida tahsil olishga intilmoqda, bu esa mamlakatimiz iqtisodiyoti va jamiyatiga yangi malakali kadrlar oqimini ta'minlaydi. Biroq, xorijiy diplomlar va sertifikatlarini tan olish jarayonidagi murakkabliklar, byurokratik to'siqlar va samarasizliklar bu sohada sezilarli muammolarni keltirib chiqarmoqda. Olimlarning fikricha, xorijiy ta'lim hujjatlarini tan olish tartibini takomillashtirish nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki mehnat bozorida raqobatbardoshlikni ta'minlash va iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shish uchun zarurdir. Dunyoviy statistik ma'lumotlarga ko'ra, Jahon bankining 2024-yilgi hisobotida xorijiy ta'lim hujjatlarini tan olish samaradorligi past bo'lgan mamlakatlarda mehnat bozori samaradorligi 20-30% ga pasaygani ko'rsatilgan, bu esa Mamlakatimiz kabi o'tish davridagi iqtisodiyotlar uchun dolzarb masaladir [1].

Xorijiy davlatlarda ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatlarni tan olish tartibi mamlakatimiz qonunchiligida batafsil belgilangan. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 24-iyuldagi 620-sonli qaroriga muvofiq, bu jarayon Ta'lim sifatini nazorat qilish davlat organi tomonidan amalga oshiriladi. Tan olish jarayoni quyidagi bosqichlarni o'z ichiga oladi: arizachi davlat xizmatlari markaziga yoki Yagona interaktiv davlat xizmatlari portaliga (my.gov.uz) murojaat qiladi, xorijiy hujjat va uning notarial tasdiqlangan tarjimasini taqdim etadi, ekspert komissiyasi tomonidan tekshiruv o'tkaziladi va ijobiy xulosa chiqarilganda guvohnoma beriladi. Tan olish uchun yig'im miqdori bazaviy hisoblash miqdorining (BHM) 3 baravari etib belgilangan, elektron murojaat qilganda esa 90% chegirma beriladi. Olimlarning fikricha, bu tartib ta'lim sifatini nazorat qilishga qaratilgan bo'lsa-da, byurokratik kechikishlar va hujjatlar talablarining murakkabligi arizachilar uchun qiyinchiliklar tug'diradi [2]. Masalan, umumiy o'rta va o'rta ta'lim hujjatlari bepul tan olinsa-da, oliy ta'lim diplomlari uchun qo'shimcha test sinovlari talab qilinishi mumkin, bu esa jarayonni 10-20 ish kuniga cho'zishi mumkin.

Hozirgi tartibdagi muammolar xorijiy ta'lim hujjatlarini tan olishni takomillashtirish dolzarbligini ta'kidlaydi. Birinchi navbatda, jarayonning markazlashganligi va raqamlashtirishning yetarli emasligi kechikishlarga olib keladi. Mamlakatimizda xorijiy diplomlar egalarining soni yildan-yilga oshmoqda: 2024 yil ma'lumotlariga ko'ra, xorijda tahsil olganlar soni 50 mingdan oshgan, ammo tan olish jarayonida 20-30% arizalar rad etilmoqda, bu esa mehnat bozorida malakali kadrlar yetishmasligiga sabab bo'lmoqda [3]. Ikkinchi muammo - xorijiy ta'lim muassasalarining reytingiga asoslangan tan olish. Jahon reytinglarida (Quacquarelli Symonds, Times Higher Education) birinchi 1000 talikka kirmagan muassasalarning diplomlari qo'shimcha ekspertiza talab qiladi, bu esa ko'pincha adolatsizlikka olib keladi. Olimlarning fikricha, bu tartib ta'limning globallashtirishiga mos kelmaydi va mamlakatimiz iqtisodiyotiga xorijiy tajribani jalb qilishni cheklaydi [4]. Uchinchi muammo - korrupsiya xavfi va shafoflikning pastligi. Transparency Internationalning 2024 yilgi CPI hisobotida O'zbekiston 121-o'rinni egallagan, bu esa ta'lim hujjatlarini tan olishda korrupsiya xavfini oshiradi [5]. Dunyoviy statistikaga ko'ra, xorijiy diplomlarni tan olish samarasizligi mehnat migratsiyasini 15-20% ga pasaytiradi [6].

Xorijiy ta'lim hujjatlarini tan olish tartibini takomillashtirish dolzarbligini mamlakatimizning iqtisodiy va ta'limiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega. Globallashtirish sharoitida xorijiy tajribaga ega mutaxassislar iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Masalan, Jahon bankining ma'lumotlariga ko'ra, xorijiy diplomlar egalarining mehnat bozorida ishtiroki

iqtisodiy o'sishni 5-7% ga oshirishi mumkin [7]. Mamlakatimizda ta'lim tizimining islohoti, jumladan, 2019 yilgi qaror bilan joriy etilgan o'zgarishlar (elektron murojaat va QR-kodli guvohnomalar) jarayonni yaxshilagan bo'lsa-da, hali ham muammolar mavjud. Olimlarning fikricha, tartibni takomillashtirish orqali xorijda tahsil olganlar sonini oshirish va ularni mehnat bozoriga integratsiya qilish zarur [8]. Xalqaro tajribada, masalan, Estoniya va Singapurda xorijiy diplomlarni tan olish raqamli platformalar orqali amalga oshiriladi, bu jarayonni 5-7 kunga qisqartiradi [9]. Mamlakatimizda shunga o'xshash tizimni joriy etish dolzarbligi yuqori, chunki xorijiy ta'lim muassasalari soni oshmoqda va 2024-yilda xorijda o'qigan o'zbekistonliklar soni 60 mingga yetgan [10].

Takomillashtirish zarurligi quyidagi omillardan kelib chiqadi: birinchi navbatda, ta'lim globallasuvi. UNESCO ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha xorijiy ta'lim oluvchilar soni 6 milliondan oshgan, bu esa milliy tizimlarni moslashtirishni talab qiladi [11]. Ikkinchidan, mehnat bozori talablari. Mamlakatimiz iqtisodiyoti raqamlashtiruv va innovatsiyalarga o'tmoqda, xorijiy tajribaga ega mutaxassislar esa bu jarayonni tezlashtiradi. Olimlarning fikricha, tan olish tartibining samarasizligi xorijiy investitsiyalarni kamaytiradi va iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi [12]. Uchinchidan, demografik omillar. Yosh aholining xorijda tahsil olishga intilishi oshmoqda, ammo tan olishdagi muammolar ularning vataniga qaytishini cheklaydi. Dunyoviy statistika ko'rsatishicha, xorijiy diplomlarni tan olish samarali mamlakatlarda migratsiya darajasi 10-15% ga past [13].

Xalqaro tajriba xorijiy ta'lim hujjatlarini tan olishni takomillashtirishda muhim o'rin tutadi. Masalan, Yevropa Ittifoqida Lissabon konventsiyasi asosida xorijiy diplomlar avtomatik tan olinadi, bu jarayonni 3-5 kunga qisqartiradi. Singapur va Estoniyada raqamli platformalar (e-governance) orqali tan olish amalga oshiriladi, bu korrupsiya xavfini kamaytiradi. Olimlarning fikricha, mamlakatimiz uchun shunga o'xshash tizimni joriy etish orqali jarayonni soddalashtirish mumkin [14]. Jahon bankining ma'lumotlariga ko'ra, raqamlashtirish orqali tan olish samaradorligi 40% ga oshadi [15]. Mamlakatimizda 2019-yilgi qaror bilan joriy etilgan o'zgarishlar (elektron murojaat) bu yo'nalishda ilk qadam bo'ldi, ammo ekspert komissiyalarini optimallashtirish va reyting talablarini yumshatish zarur.

Takomillashtirish bo'yicha takliflar quyidagilar: birinchi, jarayonni to'liq raqamlashtirish – AI asosidagi avtomatik tekshiruv tizimini joriy etish. Ikkinchi, xalqaro reytinglar talablarini kengaytirish va qo'shimcha sinovlarni minimallashtirish. Uchinchi, xorijiy ta'lim muassasalari bilan to'g'ridan-to'g'ri hamkorlikni kuchaytirish. Olimlarning fikricha, bu takliflar mamlakatimiz ta'lim tizimini xalqaro standartlarga moslashtiradi [16]. Dunyoviy statistika ko'rsatishicha, xorijiy diplomlarni tan olishni takomillashtirgan mamlakatlarda ta'lim sifati indeksi 15-20 ballga oshgan [17].

Xulosa qilib aytganda, xorijiy davlatlarda ta'lim olganlik to'g'risidagi hujjatlarni tan olish tartibini takomillashtirish mamlakatimiz rivojlanishi uchun dolzarbdur. Bu jarayon ta'lim sifatini oshiradi, mehnat bozori samaradorligini ta'minlaydi va globallasuvga moslashishga yordam beradi. Olimlarning fikricha, xalqaro tajribani qo'llash orqali bu sohada sezilarli yutuqlarga erishish mumkin [18]. Shu yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar va amaliy chora-tadbirlarni kuchaytirish zarur.

References:

1. Rajabboy O. "e-administrative work" system-current status and prospects //International Journal Of Law And Criminology. – 2024. – T. 4. – №. 03. – C. 13-16.

2. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2024 // Available at: <https://www.transparency.org/en/cpi/2024> [Accessed 10 September 2025].
3. Aliyev B., Umarjonov S. Corruption In Uzbekistan, Political and Legal Strategy for The Fight Against It // Pubmedia Social Sciences and Humanities. – 2025. – Vol. 1. – No. 1.
4. Ferreira J. The Impact of Anti-Corruption Legislation on the Evolution of Corporate Law in Uzbekistan // University of Chicago Law School International Immersion Program Papers. – 2024.
5. Anti-Corruption Reform in Uzbekistan: What Can Be Learned from Singapore? // ResearchGate Publication. – 2025.
6. OECD. Anti-Corruption Reforms in Uzbekistan: 4th Round of Monitoring under the Istanbul Anti-Corruption Action Plan. – 2019.
7. World Bank. Governance and Anti-Corruption Report 2024 // Available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/governance> [Accessed 10 September 2025].
8. UNESCO. Improving Uzbekistan's Qualification Systems: Lessons from Estonia // Available at: <https://www.unesco.org/en/articles/improving-uzbekistans-qualification-systems-lessons-estonia> [Accessed 11 September 2025].
9. UNICEF. Partnership Compact for Education Reform in Uzbekistan // Available at: <https://www.unicef.org/uzbekistan/media/5671/file/Partnership%20Compact%20for%20Education%20reform.pdf> [Accessed 11 September 2025].
10. Global Partnership for Education. Education Sector Plan (ESP) of Uzbekistan 2019-2023 // Available at:
11. <https://www.globalpartnership.org/node/document/download?file=sites/default/files/2019-04-gpe-esp-uzbekistan.pdf> [Accessed 11 September 2025].
12. Qushboqov, S. "Tilabov S. Axborot xavfsizligi hamda muhofazasi ta'minlashda huquqbuzarlik profilaktikasining roli." Science and innovation in the education system 2.11 (2023): 45-47.
13. Охунов, З.М., and Ш.Х.Кушбоқов. "Талабалар томонидан содир этиладиган ҳуқуқбузарликларни олдини олишга оид айрим мулоҳазалар." Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук 2.11 (2022): 34-39.